

**Sosyolojide Çocukluğun ve Çocukların Yeri: Çocukluk Sosyolojisinin
Erken Dönem Kurumsallaşma Sorunları Üzerine Bir Tartışma**

*Fazilet DALFİDAN**

Öz: 1980'lerin ortalarından itibaren sosyolojide ortaya çıkan çocukluğa ve çocuklara yönelik yeni ilgi kısa sürede -1990'lar boyunca- ayrı bir alt disiplin olarak kurumsallaşma çabalarına evrilmiştir. Bu erken dönem kurumsallaşma pratiği disiplinlerarası yaklaşım, sosyoloji derneklerinin örgütlenme biçimi, öncü ve kurucu çalışmalarda sosyolojik teori ile kurulan ilişkinin niteliği gibi temel eğilimler çerçevesinde gerçekteleşmiştir. Fakat bu temel eğilimlerin çocukluk sosyolojisinin ana akım sosyolojideki -sosyolojinin temel alanlarındaki- yerini sorunsallaştırarak onun bir alt disiplin olarak sosyolojinin merkezinde değil çeperinde konumlanmasına yol açtığı görülmektedir. Buradan hareketle makalenin temel argümanı günümüzde çocukluk sosyolojisinin sosyolojinin çeperinde konumlanmasının onun erken dönem kurumsallaşma pratiği ile yakından ilişkili olduğudur. Makalenin amacı, erken dönem kurumsallaşma pratiğindeki temel eğilimlerin çocukluk sosyolojisinin ana disiplinindeki statüsünü nasıl 'sorunlu' hale getirdiğini tartışmaktır. Tartışma güçlü/sağlam bir sosyoloji kimliği geliştirmeden benimsenen disiplinlerarası yaklaşım, çocuk-yetişkin ikiliğine düşen kavramsal özerklik pratiği ve sosyoloji kuramlarıyla "yetersiz/zayıf" ilişki kurma iddiaları etrafında şekillenmektedir. Ayrıca makalenin diğer amacı bu soruna ilişkin alternatif yolların gerekliliğini vurgulamaktır. Bu bağlamda alternatif disiplinlerarası yaklaşım olarak sosyolojinin diğer alt disiplinleri ile ilişki kurma ve kuramsal olarak ilişkiyel yaklaşım gibi eğilimler çocukluk sosyolojisini ana akım sosyolojinin odağına çekmeye imkân sağlayabilir.

Anahtar Kelimeler: Çocukluk Sosyolojisi, Kurumsallaşma, Disiplinlerarasılık, Sosyoloji Dernekleri, Sosyolojik Teori.

***The Place of Childhood and Children in Sociology: A Discussion on the
Problems of Early Period Institutionalization of Childhood Sociology***

Abstract: *The new interest towards childhood and children emerging in sociology since mid-1980s evolved into institutionalization efforts as a separate sub-discipline in a short time -during 1990s. This early period practice of institutionalization took place within the framework of basic dispositions such as interdisciplinary approach, organizational form of sociology associations, the nature of relationship with sociological theory in pionering and founding studies. However, it seems that these basic dispositions lead to sociology of*

* Arş. Gör. Dr., Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü, Çanakkale/Türkiye. e-mail: fazilet1988@gmail.com

ORCID: 0000-0002-1129-6164

Geliş Tarihi: 07 Nisan 2020

Kabul Tarihi: 15 Aralık 2020

Received: 07 April 2020

Accepted: 15 December 2020

childhood to be positioned on the periphery of sociology, not in the center as a sub-discipline, thereby problematizing the place of sociology of childhood in mainstream sociology -in the main fields of sociology-. Hence, the main argument of the article is that sociology of childhood to be positioned on the periphery of sociology is closely related to early period practice of institutionalization. The aim of the article is to discuss how these basic dispositions in early period practice of institutionalization render the status of childhood sociology 'problematic' in the main discipline. The debate circles around arguments of interdisciplinary approach adopted without developing a strong/solid sociology identity, practice of conceptual autonomy falling into child-adult dichotomy and 'inadequate/weak' relationship with sociological theories. Besides, the other aim of the article is to emphasize the necessity of alternative ways in relation to this problem. In this context, dispositions such as relationality with the other sub-discipline of sociology as alternative interdisciplinary approach and theoretically relational approach may make possible sociology of childhood to be focus of mainstream sociology.

Keywords: *Sociology of Childhood, Institutionalization, Interdisciplinarity, Sociological Associations, Sociological Theory.*

I. Giriş

Çocukların sosyolojideki varlığını erken ve yeni dönem olmak üzere ikiye ayırmak mümkündür. Erken dönemde çocuklar nadiren sosyoloji araştırmalarına dahil edilmişler ve çoğunlukla sosyalleşmenin nesnelere olarak görülmüşlerdir. Bu bakış açısı Parsons'ın yapısal-işlevsel kuramında en somut haliyle karşımıza çıkarken, aynı zamanda Chicago ekolünün kent çalışmalarında çocukların suçla ilişkili olarak araştırmalara dahil edildikleri görülmektedir. Çocukların sosyolojide ayrı bir çalışma alanı olarak konumlanmasını ifade eden ve literatürde (Yeni) Çocukluk Sosyolojisi olarak adlandırılan yeni dönem, 1980'lerin ortalarından itibaren alanın önde gelen isimlerinin çocukların sosyolojide görece yokluklarını ve aynı zamanda sorunlu varoluşlarını sorgulamaları ile başlamıştır. Diğer bir deyişle (yeni) çocukluk sosyolojisi, erken dönemin eleştirileri üzerinde yükselmiştir.

Çocukluk sosyolojisinin ortaya çıkışı çocukların sosyolojideki eksikliği, görünmezliği, yokluğu argümanları ve tartışmaları üzerinden olmuştur (Thorne, 1987; James ve Prout, 2005; Ovortrup, 1993; Shanahan, 2007). Klasik sosyolojik teoriler, güncel sosyolojiye giriş ders kitapları ve önde gelen sosyoloji dergilerinden hareketle, ana akım sosyolojide çocuklar üzerine ilgi ve çalışma eksikliğini ilk kez 1986'da Anne-Marie Ambert dile getirmiştir (Thorne, 1987: 99; Mayall, 2013: 7). Yine 1986'da 'Çocukların Sosyolojik Çalışmaları (*Sociological Studies of Children*)' ilk sayısında Patricia Adler ve Peter Adler "çocukların ve çocuk gelişiminin çalışılmasının kuramsal ve ampirik olarak sosyoloji disiplininin merkezinde" olduğunu ifade etmişlerdir (Bass ve Kinney, 2011: xiii). Aslında bu ifade daha çok çocukluğun ve çocukların çalışılması hususunda sosyolojinin elverişli bir zemine sahip olduğu iması taşımaktadır. Jens Qvortrup'a göre ise çocuklar aile araştırmalarında ihmal edilmektedirler (Smith ve Greene, 2014: 179). Gertrud Lenzer de sosyal bilimlerde çocuklara yönelik ilgi eksikliğini eleştirenler arasındadır. Ona göre çocuklar bir grup olarak bilimsel araştırmanın öznelere olarak dikkate alınmamaktadır (Vanobbergen, 2015: 62). Buradan hareketle Lenzer (1991),

“sosyoloji disiplini içinde yeni özel bir araştırma alanı olarak Çocuklar Sosyolojisi’nin kuruluşunun yeni kuramsal yaklaşımları teşvik edeceğini, mevcut araştırma ilgilerinin sentezine ve bütünleşmesine imkân sağlayacağını, çocukları etkileyen kamu politikalarının şekillendirilmesine katkı sağlamada ve rol almada sosyologlara daha iyi fırsatlar sağlayacağını” ifade etmiştir.

Ayrıca sosyolojide çocuklara yönelik bakış açısının sorunlu olduğuna yönelik argümanlar ve tartışmalar alanın kuruluşunda belirleyici olmuştur. Barrie Thorne (1987: 1, 100) çocukların sosyolojide ‘kurban’, ‘tehdit’ ve ‘sosyalleşmenin öğrencileri’ olarak yer almalarını ve feminist araştırmalarda bile “kadınların görünmez meşguliyeti” olarak görülmelerini eleştirerek, çocukların bağımlı olmaları yanında failliğinin vurgulanması ve kavramsal özerkliklerinin sağlanması ekseninde çocukların sosyolojideki yerinin yeniden gözden geçirilmesini önermiştir. Bu argümanlar ve eleştirilerden hareketle, 1980’lerin ortalarında çocukların sosyolojik olarak araştırılmasına yönelik yeni bir ilgi ortaya çıkmıştır (Johnson, 2001: 87).

Çocukluk sosyolojisi birçok ülkede 1990’lı yıllarda gelişmiştir. 1990’ların ortalarında çocukluk sosyolojisi alanı uluslararası ağlar, iş birlikleri ve konferanslardan beslenmiştir. Sosyologlar çocukluğa dair belirsizliklere dikkat çekmişler ve onu kaçınılmaz bir şekilde toplumun ayrılmaz bir parçası olarak açıklamışlardır. Çocuğu toplumsal bir varlık, çocukluğu toplumsal bir olgu olarak görmek çocukluk sosyolojisinin başlangıç noktası olmuştur (Mayall, 2013: 32; Zeiher, 2010: 293-294; Strandell, 2010: 166). Çocukluğa bu yeni sosyolojik bakış, 1990’larda çocukluğun ve çocukların sosyolojideki varlığının çocukluk sosyolojisinin bir alt disiplin olarak kurumsallaşması olarak resmi bir statü kazanması ile sonuçlanmıştır. Bu dönemdeki kurumsallaşma özellikle araştırma merkezleri tarafından desteklenen projeler, sosyoloji dernekleri bünyesinde çocuklarla ilgili alt birimlerin kurulması, dergiler-yıllık süreli yayınlar ve alanın sınırlarını ve içeriğini belirleyen kurucu kitaplar üzerinden gerçekleşmiştir. Dolayısıyla aslında çocukluk sosyolojisinin kurumsallaşma deneyimi dikkate alındığında, literatürde bazen kullanıldığı haliyle çocukluk sosyolojisinin ‘yeni’ olarak kavramsallaştırılmasına (Yeni Çocukluk Sosyolojisi) mesafeli durmak gerekebilir: Kurumsallaşma sürecinden önce çocukların sosyolojideki varlığı ayrı bir çalışma alanı olarak gündeme gelmediğinden dolayı kurumsallaşmadan önce bir çocukluk sosyolojisinden bahsetmek pek mümkün görünmemektedir.

Johnson’a (2001: 87) göre bu ilgi, sosyolojinin çerperinde konumlanan çocukları merkeze doğru hareketlendirmiştir. Amerikan sosyolojisinde ilk kez sosyologlar çocukları yorumlayıcı bir bakış açısından hareketle ele almışlar ve onları sosyolojik analizin odağına yerleştirmişlerdir. Yine de günümüzde çocukluk sosyolojisinin sosyoloji disiplinindeki statüsünü dikkate aldığımızda, Johnson’ın (2001) bu tespiti sorgulanmalıdır. Zira kurumsallaşma pratiğı ile çocukluk sosyolojisi statü olarak resmiyet kazanmıştır, fakat ana akım sosyolojide meşruiyet elde edememiştir. Priscilla Alderson, Madeleine Leonard, Leena Alanen, Doris Bühler-Niederberger gibi isimlerin “çocukluk sosyolojisinin hala ana akım sosyolojinin çerperinde konumlandığı” iddiaları bu meşruiyet sorununun kanıtı olarak görülebilir. (Leonard, 2016: 46; Bühler-Niederberger, 2010: 369; Smith ve Greene, 2014: 25, 34).

Dolayısıyla kurucu ve öncü çocukluk sosyologlarının çocukluğun ve çocukların sosyolojideki varlığının gerekliliğı ve önemine dair tespit ve

ilgilerine rağmen onların ana akım sosyolojide konumlanması erken dönem kurumsallaşma pratiğinde işlevsel bir şekilde dikkate alınmamıştır. Bunun yerine çocukluk sosyolojisi multidisipliner bir çalışma alanı olan (Yeni) Çocukluk Çalışmaları'na evrilmiştir. Bu sonuç alanın kuruluş argümanı ile kurumsal örgütlenmesi arasındaki çelişkinin kanıtıdır. Böylelikle sosyolojinin alt disiplini olma iddiasındaki bir çalışma alanı için paradoksal bir durum ortaya çıkmaktadır: Sosyolojide çocuklara alan açma iddiası, pratikte sosyolojinin kavramsal araçlarını kullanan multidisipliner bir çalışma alanı olarak Çocukluk Çalışmaları'nın gelişmesi ve daha çok ön plana çıkması ile sonuçlanmıştır. Bu sorunun altında yatan nedenleri tespit etmek için bu makalede çocukluk sosyolojisinin en başından itibaren nasıl kurulduğu incelenmiş ve dolayısıyla erken dönem kurumsallaşma pratiği sorunsallaştırılmıştır. Buradan hareketle makalenin temel argümanı günümüzde çocukluk sosyolojisinin sosyolojinin çerperinde konumlanmasının onun erken dönem kurumsallaşma pratiği ile yakından ilişkili olduğudur. Makalenin amacı, erken dönem kurumsallaşma pratiğindeki temel eğilimlerin nasıl çocukluk sosyolojisinin ana disiplinindeki statüsünü nasıl 'sorunlu' hale getirdiğini tartışmaktır. Bu sorunlar alanın güçlü/sağlam bir sosyoloji kimliği geliştirmeden disiplinlerarası yaklaşımı benimsemesi, kavramsal özerklik pratiğinin çocuk-yetişkin ikiliğine düşmesiyle örgütlenme bakımından ana akım sosyolojinin bilimsel faaliyetleri ile kopukluk ve sosyoloji kuramlarıyla 'yetersiz/zayıf' ilişki kurma olarak tanımlanmaktadır. Ayrıca makalenin diğer amacı bu soruna ilişkin alternatif yolların gerekliliğini vurgulamaktır. Bu bağlamda alternatif disiplinlerarası yaklaşım olarak sosyolojinin diğer alt disiplinleri ile ilişki kurma ve kuramsal olarak 'ilişkisel' yaklaşım gibi eğilimler çocukluk sosyolojisini ana akım sosyolojinin odağına çekmeye imkân sağlayabilir.

II. Çocukluk Sosyolojisinin Erken Dönem Kurumsallaşma Pratiğinin Temel Eğilimleri

Bir alt disiplin olarak çocukluk sosyolojisinin kurumsallaşması *teorik* olarak çocuklara ve çocukluğa yönelik sosyolojik ilginin ana disiplin olarak sosyoloji içerisinde konumlanmasına, örgütlenmesine, tanınmasına ve statü kazanmasına karşılık gelmektedir. Kurumsal kimlik kazanmayla birlikte alanın sınırlarının belirlendiği, alanda sürekliliğin sağlandığı bir süreç başlamıştır. Böylelikle çocukluğa dair bireysel akademik ve bilimsel ilgiler örgütlü bir forma bürünmüştür. Ayrıca kurumsallaşma sayesinde alanda çalışan araştırmacılar arasındaki etkileşim örgütsel düzleme taşınmıştır. Bu tür bir kurumsallaşma pratiğinin araştırılması ulusal ve uluslararası projeler, ulusal ve uluslararası sosyoloji dernekleri bünyesindeki alt birimler, dergiler ve kitaplar gibi çeşitli akademik oluşumlar ve yayınların incelenmesi ile mümkündür. Zira Qvortrup'a göre projeler ve dernek bünyesinde alana dair birimlerin kurulması çocukluk sosyolojisi alanının kurumsallaşmasının kaçınılmaz gereklilikleridir (Cook, 2018: 7). Fakat *pratikte* alanın kurumsallaşması sosyolojide gerçek anlamda bir tanınma ve meşru bir statü kazanmaya karşılık gelmemektedir: Çocukluk sosyolojisi sosyoloji bünyesinde *kurumsal kimlik* kazanmış fakat *meşru statü* elde edememiştir. Bunun yerine çocukluk sosyologları Çocukluk Çalışmaları alanında faaliyet göstermiş ve bu alanın gelişimine büyük ölçüde katkı sağlamışlardır.

Kurumsallaşmanın dönemsel olarak incelenmesi ise daha ayrıntılı ve belirgin tespitler yapılabilmesi bakımından önem taşımaktadır. Çünkü her disiplin veya onun alt disiplini belirli bir tarihselliğin ve toplumsallığın ürünüdür-onlar disiplinlerin bünyesinde içkindir. Dolayısıyla kurumsallaşmanın tarihsel süreç içerisinde farklılaşabileceğinden hareketle, bu makalede çocukluk sosyolojisinin erken dönem -1990'lardaki- kurumsallaşma pratiği incelenmektedir. Ayrıca kurumsallaşmanın *araştırma* ve *ğretim* olarak boyutlara ayrılması süreç içerisindeki farklılaşmanın ortaya koyulabilmesi için gereklidir. Çünkü ilki ile ilişkili olarak çocukluk sosyolojisinin erken dönem kurumsallaşmasında araştırma boyutu ön plana çıkarken, ğretim boyutu arka planda kalmaktadır: Çocukluk sosyolojisinin erken dönem kurumsallaşma pratiği özellikle araştırma merkezleri tarafından desteklenen projeler, sosyoloji dernekleri bünyesindeki alt birimler ve ocukluk Dergisi üzerinden disiplinlerarası yaklaşım, sosyoloji derneklerinin örgütlenme biçimi, nc ve kurucu çalışmalarda sosyolojik teori ile kurulan ilişkinin niteliği gibi temel eğilimler etrafında şekillenmiştir.

A. Disiplinlerarası Yaklaşım

Öncelikli olarak ocukluk Sosyolojisi'nin erken dönem kurumsallaşma pratiği güçlü bir disiplinlerarası yaklaşım vurgusu taşımaktadır. Ivar Frones, Gertrud Lenzer, Daniel Thomas Cook, Barrie Thorne, Alan Prout, Berry Mayall, Martin Woodhead gibi alanın nc ve kurucu isimleri başından itibaren çocuklar ve çocukluk alanındaki çalışmaların disiplinlerarası açıklığa ve iş birliğine dayanan bir yaklaşımın benimsenmesi gerektiğini düşünmektedirler (Smith ve Greene, 2014; Bass, 2010: 343). rnek vermek gerekirse, Lenzer, kurucu başkanı olduğu Amerikan Sosyoloji Derneği (*American Sociological Association*) ocuklar Sosyolojisi Birimi'nin (*Section on Sociology of Children*) kuruluşunu gerekçelendirirken böyle bir birimin çocuklarla ilgilenen diğer disiplinlerle ilişki kurmanın ve bir araya gelmenin ilk aşaması olacağını ifade etmiştir (Lenzer, 1991). Dernekler bünyesindeki örgütlenme mantığının yanı sıra, çoğunlukla sosyologların kurucusu veya yürütücüsü oldukları bazı proje ve dergilerde disiplinlerarası yaklaşımın izlerini açıkça görmek mümkündür.

Avrupa Toplumsal Refah Politikası ve Araştırması Merkezi (*The European Center for Social Welfare Policy and Research*) tarafından desteklenen Toplumsal Bir Olgu Olarak ocukluk (*Childhood as a Social Phenomenon*) projesi sosyoloji alanından bilim insanlarının yoğunlukta olduğu disiplinlerarası bir araştırma rneği olmuştur. Bu proje, sosyoloji yanında iktisat, demografi ve sosyal politikayı kapsayan kuramsal bir yaklaşıma sahip olmasına rağmen öncelikle sosyolojide konumlanmıştır. Çocukluk sosyolojisi alanının nc ve kurucu isimleri olarak bilinen Jens Qvortrup, Frones, Leena Alanen, Allison James, Anne Solberg gibi sosyologlar bu projede yer almışlardır. Mayall'a göre projenin önemi projede yer alanların genellikle sosyolog olmasıdır. 1987'de başlayan proje beş yıl süreli uluslararası bir araştırma programı kapsamında gerçekleştirilmiştir (Mayall, 2013: 18-20; Qvortrup, 1993: 119-120; Cook, 2018: 7; Smith ve Greene, 2014).

Çocukluk sosyolojisinin nc ve kurucu isimlerinden olan Mayall 1990'ların başında farklı sosyal bilim disiplinlerinden araştırmacılarla çocukluk ve çocuklar üzerine yeni yaklaşımlar geliştirmek için Londra merkezli

Çocukluk Çalışma Grubu (*Childhood Study Group*) ve Çocukluk ve Toplum (*Childhood and Society*) seminer grubunu oluşturmuştur. Prout ve Mayall, Ekonomik ve Toplumsal Araştırma Kurumu (*Economic and Social Research Council-ESRC*) fonu ile 4-5 yıl içinde gerçekleşen bu seminerleri düzenlemeye devam etmişlerdir. Bu toplantılar fikirlerin geliştirilmesine ve bir araya gelip çalışmaların tartışılmasına olanak sağlamıştır. Çocukluk Çalışma Grubu'nun desteğiyle bu araştırmalar Mayall'ın (1994) editörlüğünü yaptığı çalışmada yayınlanmıştır (Mayall, 1994: 1; Mayall, 2013: 18). Yine İngiltere'de 1990'lı yılların sonlarında çocuklarla ilgili ampirik çalışmaların başlatılmasında önemli bir adım olarak 'Çocuklar 5-16 (*Children 5-16*)' araştırma programının ESRC tarafından finanse edilmesi olmuştur. Bu program sayesinde 22 araştırma desteklenmiştir. Çocukluk ve çocuklar üzerine çalışan farklı disiplinlerin yer aldığı bu araştırma programı multidisipliner bir örgütlenme biçiminde tasarlanmıştır. Bununla birlikte özellikle sosyoloji ve sosyal politika alanından katkılar ön plana çıkmaktadır. Bu çalışmalar 2001-2005 yılları arasında 7 ciltten oluşan 'Çocukluğun Geleceği (*The Future of Childhood*)' adlı bir kitap serisi olarak yayınlamıştır (Mayall, 2013: 21-22; Prout, 2002a: 67-72). Bu seri çocukların gündelik yaşamlarının önemli görünümelerini incelemiş; ayrıca araştırmalar ve yeni eğilimler aracılığıyla olası, alternatif, gelecek yönelimler hakkında sorgulamalar yapmıştır. Böylece çocukluğun ne olduğu, ne olabileceği ve ne olması gerektiğine dair önemli tartışmayı gündeme getirmiştir (Prout, 2002b: xi).

Çocukluk sosyolojisinin erken dönem kurumsallaşmasında dergiler önemli bir yere sahiptir. Dergiler araştırma metotları ve sonuçlarının yayılmasını sağlamıştır. Bunlar arasında Norveçli sosyolog Ivar Frones'in kurucusu olduğu 1993'te yayın hayatına başlayan Çocukluk: Küresel Çocuk Araştırma Dergisi (*Childhood: Global Journal of Child Research*) ön plana çıkmıştır (Cook, 2018: 7). Dergi ilk olarak Norveç Çocuk Araştırma Merkezi'nin (*Norwegian Centre for Child Research*) girişimleri ile onun bünyesinde yayınlanmıştır. Avrupa'dan Frones, Alanen, Qvortrup; ABD'den Thorne ve Cook gibi çocukluk sosyolojisi alanının öncü ve kurucu isimleri derginin editörlüğünü veya yardımcı editörlüğünü yapmıştır (Cook, 2018: 6; Smith ve Greene, 2014; Melton vd., 2014: 14). Frones'e göre 1980'lerin sonlarında çocukluk çalışmalarının gündeme gelmesi ile disiplinlerarası bir dergi ihtiyacından doğan Çocukluk Dergi'si alana daha entelektüel bir bütünlük sağlamıştır (Cook, 2018: 6). Dergi sosyal çocukluk çalışmasının [çocukluk sosyolojisinin] merkezi yol gösterici görüşlerini diğer disiplinlerdeki çocuklar ve çocukluk kavramları ile bütünleştirmeyi amaçlamıştır (Alanen, 2012: 419). Çocukluk alanının kurumsal örgütlenmesinde en önemli adım uluslararası bir yaklaşıma sahip olan bu derginin yayınlanması olmuştur (De Castro, 2019, s. 245).

B. Sosyoloji Dernekleri Bünyesinde Örgütlenme

1990'larda alanın kurumsal örgütlenmesinde diğer önemli adımlar sosyoloji dernekleri bünyesinde ortaya çıkmıştır. Sosyoloji derneklerinde çocukluk sosyolojisi alanında çalışan araştırmacıların yer aldığı alt birimler veya çalışma grupları oluşturulmuştur. Bunlar arasında Amerikan Sosyoloji Derneği'nin Çocuklar Sosyolojisi Birimi (*Section on Sociology of Children*) ve Uluslararası Sosyoloji Derneği'nin (*International Sociological Association*)

Çocukluk Sosyolojisi (*Sociology of Childhood*) grubu özellikle önemlidir (Kinney, 2001: x; Bass ve Kinney, 2011: xiii). Zira ABD gerek çocukların ve çocukluğun sosyolojideki yokluğunun veya eksikliğinin dile getirilmesinde gerek çocukluk sosyolojisinin kurumsallaşmasında öncü olmuştur. Alanın gelişmeye başlaması, 1992’de Amerikan Sosyoloji Derneği bünyesinde Çocuklar Sosyolojisi Birimi’nin kurulması ile gerçekleşmiştir. Birimin kurucu başkanlığını alandaki ilk dersleri veren Gertrud Lenzer üstlenmiştir. Böylelikle dernek bünyesindeki üyeler arasında çocukların sosyolojisine yönelik ilgi resmi olarak kabul edilmiştir. Alanın kurumsallaşmasına yönelik böyle bir adım çocukluk üzerine araştırma yürüten birçok sosyologu cesaretlendirmiştir (Best, 1994: 4; Smith ve Greene, 2014: 73). Diğer taraftan çocukluk sosyolojisi 1994 yılında Uluslararası Sosyoloji Derneği (ISA) bünyesinde Çocukluk Sosyolojisi Çalışma Grubu’nun (*Working Group in Sociology of Childhood*) kurulması ile önemli bir zemin elde etmiştir (Bass, 2007: 146). 1998 yılında ise dernek bünyesinde alt birim olarak Çocukluk Sosyolojisi Araştırma Birimi (*Research Committee on Sociology of Childhood*) kurulmuştur. Jens Qvortrup ve Leena Alanen öncülüğünde kurulan birimin kurucu başkanlığını Qvortrup üstlenmiştir (Smith ve Greene, 2014; Melton vd., 2014: 14; de Castro, 2019: 244).

Amerikalı sosyologların çocuklar ve çocukluk üzerine çalışmalarına ev sahipliği yapan Çocuklar Sosyolojisi Birimi, yıllık yayın olarak Çocukların Sosyolojik Çalışmaları (*Sociological Studies of Children*) serisini çıkartmaya başlamıştır. Bu seri çocuklar üzerine çalışan sosyologların toplandığı tek Amerikan yayını olarak ön plana çıkmaktadır. Daha sonra birimin adı ergenler üzerine çalışan bilim insanlarını da kapsamı için 2001 yılında Çocuklar ve Gençlik Sosyolojisi Birimi (*Section on Sociology of Children and Youth*), yıllık yayın serisinin adı Çocuklar ve Gençliğin Sosyolojik Çalışmaları (*Sociological Studies of Children and Youth*) olarak güncellenmiştir (Bass, 2010: 336, 343; Kinney, 2001: ix; Best, 1994: 4). Bu kararın verilmesinde William Corsaro etkili olmuştur. O, birim sadece çocuklara odaklanırsa varlığını devam ettiremeyeceğini düşünmüştür. Yapılan değişikliklerle birim daha kapsayıcı hale getirilmiştir (Smith ve Greene, 2014: 73).

ABD’deki bu birim Almanya ve Fransa’daki sosyoloji derneklerinde Çocukluk Sosyolojisi alt birimleri veya çalışma gruplarının oluşturulmasını teşvik etmiştir (Vanobbergen, 2015: 62). Kıta Avrupası sosyoloji geleneğinde çocukluk sosyolojisi eğitim sosyolojisi ve aile sosyolojisi gibi alt disiplinlerin bünyesinden ortaya çıkmıştır. Kurumsallaşma bu alt disiplinlerden ayrılan sosyologların sosyoloji dernekleri bünyesinde alt birimler olarak örgütlenmesi ile gerçekleşmiştir. Örneğin Alman Sosyoloji Derneği’nin (*German Sociological Association*) Eğitim Sosyolojisi birimindeki 15 sosyolog 1980’de son dönemlerdeki ‘Çocukluktaki Değişimler’ üzerine çalışmaya başlamışlardır. Devam eden yıllarda çocukların gündelik yaşamı ile ilgili araştırma projeleri ve konferanslar gerçekleştirilmiştir. 1994’te büyük ölçüde genişleyen grup kendini eğitim bilimleri alanından ayırarak 1997’de Alman Sosyoloji Derneği’nin bünyesinde Çocukluk Sosyolojisi (*Sociology of Childhood*) alt birimini oluşturmuştur (Zeiher, 2010: 293). Fransa’da ise 1994’te Uluslararası Fransızca Konuşan Sosyologlar Derneği (the International Association of French-Speaking Sociologists-AISLF) bünyesindeki Aile Sosyolojisi Araştırma Komitesi (the Research Committee ‘Sociology of Family’) ‘Çocukluklar’ başlıklı bir konferans düzenlemiştir. Konferansta çocukluk konusunun hem

Fransız hem Amerikan sosyolojisindeki marjinalliğine dikkat çekilmiş, çocuğun ailenin bir üyesi olduğuna yönelik yaklaşımların gözden geçirilerek yeni yaklaşımların gerekliliği ortaya koyulmuştur. Buna rağmen dernek bünyesinde Çocukluk Sosyolojisi Araştırma Komitesi'nin kurulması ancak 2000 yılında Quebec'teki kongrede gerçekleşmiştir. Bu komite kurulmadan önce çocukluk ve çocuklar üzerine çalışan sosyologlar Aile Sosyolojisi Araştırma Komitesi bünyesinde faaliyet göstermişlerdir (Sirota, 2010: 250-253).

Çocukluk sosyolojisinin ayrı bir alt disiplin olarak sosyoloji dernekleri bünyesinde kurumsallaşmasına yönelik ilk adım Amerikan sosyolojisinden gelmesine rağmen, alan daha çok İngiltere ve Kuzey Avrupa ülkelerinde gelişme göstermiş ve kurumsal olarak örgütlenmiştir. Avrupa'da Leena Alanen, Berry Mayall, Allison James, Alan Prout, Chris Jenks ve Jens Qvortrup gibi sosyologlar arasında oluşan ağ ve etkileşim, konferansların düzenlenmesi, projelerin üretilmesi, dergi ve kitapların yayımlanması ile çocukluk sosyolojisinin erken dönem kurumsallaşmasını sağlamıştır. Thorne ve Corsaro gibi ABD'li sosyologlar bu çalışma ağına dahil olmuşlardır (Smith ve Greene, 2014: 225).

C. Sosyolojik Kuramsallaştırma ile Kurulan İlişki

Çocukluk sosyolojisinin başlangıcında kuramsal gelişmelerden ziyade ampirik gelişmeler ön plana çıkmaktadır. Yine de bu iddia alanın kuruluşunda kurama ilginin veya kuramsal oluşumların eksik olduğu anlamına gelmemektedir (Gaitan, 2014: 786). Zira çocukluk sosyolojisi alanında öncü ve kurucu kitaplar kurumsallaşmanın önemli dinamiklerindedir. Bu kitaplardan bazıları kuramsal tartışmaların yapıldığı çalışmalar olarak ön plana çıkarken (James ve Prout, 1997/2005; James, Jenks ve Prout, 1998/2007; Corsaro, 1997/2005); diğerleri projelerden üretilen ampirik araştırmaların toplandığı çalışmalar olarak karşımıza çıkmaktadır (Qvortrup vd., 1994, Mayall, 1994).

James ve Prout'un (2005) çocukluk sosyolojisi alanının çerçevesini belirleme çabası (Shanahan, 2007: 419); James, Jenks ve Prout'un (2007) çocukluğun sosyolojik olarak çalışılmasında kuramsal olarak çocuklukla nasıl ilişki kurulacağına odaklanmaları; Corsaro'nun (2005) "yorumlayıcı yeniden üretim" kavramı aracılığıyla alternatif sosyalleşme kuramı geliştirmesi ile aslında çocukluğun ve çocukların sosyolojik olarak çalışılmasının önemli örneklerini ortaya koyulmuştur. Yine de bu çalışmaların birtakım eksiklikleri bulunmaktadır ki, bunlar ana akım sosyoloji ile kurulan ilişkiyi sorunlu hale getirmiştir. Örneğin James ve Prout (2005) farklı disiplinlerden çocukluk araştırmacıları farklı toplumsal bağlamlarda çocukluğun inşasını incelemişler fakat ana akım sosyolojideki sembolik etkileşimcilik, fenomenolojik sosyoloji ve toplumsal inşacılık gibi yorumcu kuramlara yer vermemişlerdir. Shanahan'a (2007: 420-421) göre Corsaro'nun (2005) çalışması çocukluk sosyolojisi literatüründe merkezi olmasına rağmen Zelizer'in (1985) çalışması çocukluk sosyolojisini, sosyoloji disiplininin merkezine getirmekte ve aslında disiplinlerarası yaklaşım sergilemekte daha başarılıdır. Zelizer'in bu çalışması Corsaro'nun kuramsal olarak daha istikrarlı olduğu etnografik çalışmalarının tersine, kuramsal ve metodolojik olarak daha eklektiktir: Çocukluk sosyolojisi ekonomik, politik ve kültürel sosyolojiyle ilişkilendirilmektedir.

Mayall'ın (1994) editörlüğünü yaptığı çalışma, çocukları sosyolojik teoride konumlandırma çabasının ürünüdür. Çocukların yapısal ve toplumsal

bağlamlardaki deneyimleri, özellikle çocukların gündelik yaşamlarının inceleyen araştırmalar ön plandadır. Makro ve mikro arasında kurulan bir ilişki bağlamında çocuklar ve yetişkinler arasındaki kuşak ilişkileri dikkate alınmıştır. Qvortrup vd.'nin (1994) çalışması çocukluğu sosyal politika ve kuşaklararası ilişkilerden hareketle tartışan makro-yapısal konularaⁱⁱ odaklanmıştır. Alanın gelişimine çok önemli katkıları olan bu kitap hem karşılaştırmalı ampirik veriyi hem yeni kavramsal ve kuramsal kavrayışları birleştirmiştir; fakat alana giriş sağlamak yerine kuram, politika-odaklı tartışmayı ön plana çıkarmıştır. Bu çalışmanın ana odağı ayrı bir çalışma alanı olarak çocukluk sosyolojisine zemin hazırlamaktadır. Bu çalışma çocukluğa ve çocuklara kavramsal bir özerklik sağlamayı amaçlamış ve böylece sosyolojide daha genelde sosyal bilimlerde çocuklara kulak vermiştir. Yine de araştırma verisi ikincil bir doğaya sahip olduğundan dolayı çocukların kendilerinin konuşmasına ve çocukluğun çocuklar tarafından onların terimleriyle açıklanmasına nadiren imkân sağlamıştır. Özetle, bu iki çalışma çocukların çocukluklarının toplumsal cinsiyet, toplumsal sınıf, ırk ve kültüre göre farklılaştığını açıkça kabul etmesine rağmen, bu farklılaşmaya dair az ampirik kanıt sunmakta ve bu farklılaşmanın kuramsal çıkarımlarını çok dikkate almamaktadır. Ayrıca onlar kuramı vurgulamalarına rağmen çocukluk sosyolojisinin sosyolojideki önemli birçok kuramsal tartışma ile ilişki kurma iddiası taşımamaktadır (Parton, 1995; Mayall, 1994; Brannen ve O'Brein, 1995: 730-735).

Çocukluk dergisinin erken dönem çalışmalarında çocukluk sosyologları ekonomik, toplumsal ve kültürel yapıların çocukluğu nasıl dönüştürdüğü ve şekillendirdiği üzerinde durmuşlar; dolayısıyla toplumun ve toplumsal değişmelerin anlaşılmasında çocukluğun ve çocukların önemini gözetmişlerdir (Frones, 1996; Huggins ve De Castro, 1996; Tarifa ve Kloep, 1996). Bazı çalışmalarda toplumsal cinsiyet, etnisite, göç, aile yapısı gibi toplumsal kategoriler bağlam olarak dikkate alınmasına rağmen çocuklar metodolojik olarak arka planda kalmıştır: Çocuklar üzerine odaklanma ve yorumlamalar sınırlıdır (Odebiyi, 1993; Tisenkopfs, 1993). Fakat bazı çalışmalarda hem yapısal koşulların hem çocukların deneyimlerinin dikkate alındığı, makro ve mikro boyutların birleştirildiği görülmektedir (Corsaro, 1993; Jenks, 1994; Olutayo, 1994). Yine de bu çalışmalarda sosyolojik kuramsallaştırmaların nadiren kullanılması alanın gelişimi bakımından eksiklidir. Sosyolojik kuramsallaştırma ile ilişki kurma bakımından Huggins ve De Castro'nun (1996) çalışması istisna bir örnektir. Onlar kurban olarak tanımlanan sokakta çalışan çocukların toplumsal ve kültürel olarak nasıl yapılandırıldığını Howard Becker'in sapkınlık sosyolojisi perspektifiyle incelemiştir. 'Çocukların Sosyolojik Çalışmaları' serisinin erken dönem çalışmalarında çocuklarla ilgili konular veya çocukların belirli bağlamlardaki deneyimlerinin toplumsal, yapısal, makro düzey süreçler (toplumsal cinsiyet, etnisite, güç ilişkileri, aile yapısı, ailenin maddi geliri vb. yapısal kategori veya değişkenler) tarafından nasıl şekillendirildiği üzerinde durularak makro-mikronun etkileşimi tespit edilmeye çalışılmıştır.

III. Tartışma

Çocukluk sosyolojisinin erken dönem kurumsallaşma pratiğinin temel eğilimleri olan güçlü/sağlam bir sosyoloji kimliği geliştirmeden disiplinlerarası yaklaşımın benimsenmesi, kavramsal özerklik pratiğinin çocuk-yetişkin

ikiliğine düşmesiyle gerek sosyoloji dernekleri bünyesindeki alt birim örgütlenmelerinde gerek proje ve dergilerin yayın faaliyetlerinde ana akım sosyoloji ile kopukluk ve sosyoloji kuramları ile ‘yetersiz/zayıf’ ilişki kurma onun ana akım sosyolojideki yerini sorunlu hale getirmiştir: Çocukluk sosyolojisi sosyoloji ile güçlü bağlar kuramamış ve onun çeperinde konumlanmıştır. Alanın öncü ve kurucu sosyologlarının ayrı bir disiplin olarak kuruluş argümanları ve kurumsal örgütlenmesi arasındaki çelişki bu sorunun çatisını oluşturmaktadır: Çocukluk sosyologları sosyolojide çocukların yokluğu, eksikliği, görünmezliği, ihmali veya sosyologların çocukluğa ve çocuklara ilgisizliğine dair argümanlarla yola çıkmışlardır; fakat pratikte, sosyolojik bakış açısı ve sosyolojinin kavramsal araçları ile çocukluk sosyolojisini ana akım sosyoloji yerine multidisipliner bir çalışma alanı olan Çocukluk Çalışmaları’nda konumlandırmışlardır. Örneğin James ve Prout (1997/2005) çocukluk sosyolojisinin kurucu kitaplarından olan çalışmalarında belirledikleri altı temel özelliği Çocukluk Çalışmaları’na atıfla ifade etmektedirler. Bu eklemleme, iç içe geçme aslında Çocukluk Çalışmaları’nda kurucu dinamiğin sosyolojiden gelmesiyle ilişkilidir. Zira bu alanda sosyologların öncü rolü daha önce belirtildiği gibi açıktır. Bu durum Prout’un (2005: 2) şu cümleleri ile somutlaşmaktadır:

“Çocukluğa ve çocuklara yönelik yeni araştırma yaklaşımı başından itibaren sosyoloji, antropoloji, psikoloji, tarih, coğrafya gibi disiplinlerin katkılarını içeren multidisipliner ve disiplinlerarası boyuta sahiptir. Aslında dinamiğin çoğu sosyolojiden gelmesine rağmen disiplinlerin kesişimi olarak çocukluğun yeni sosyal çalışmaları olarak da ifade edilmektedir.”

Sosyoloji ve Çocukluk Çalışmaları arasındaki bu ilişki birbirini tamamlamaktadır. Çocukluk Çalışmaları alanında 1990’larda kurulmaya başlayan araştırma merkezleri, lisans ve lisansüstü programları ve dersler sosyologların katkılarında, sosyolojinin kuram ve metotlarından faydalanmışlardır. Böylece Çocukluk Çalışmaları’nın gelişiminde Avrupalı sosyologların önemli katkıları olmuştur (Bass, 2007: 146; Bass, 2010: 336). Çocukluk hakkındaki sosyolojik kavramlar ve yaklaşımlar disiplinin kendisinden ziyade eğitim bilimleri, sosyal hizmet gibi diğer disiplinler tarafından daha fazla benimsenmektedir. Bu disiplinler çocukluğu ve çocukları anlamaya çalışırken sosyolojik kavram ve yaklaşımlarla bütünleşmişlerdir (Strandell, 2010: 178-179).

Disiplinlerarası yaklaşım vurgusunda öncü ve kurucu isimlerin akademik birikim ve kariyerlerinin multidisipliner bir karakter taşımasının etkili olduğu söylenebilir. Avrupalı özellikle İngiltere’deki çocukluk sosyologlarının akademik kariyerleri antropoloji (Allison James, Alan Prout), eğitim bilimleri (Leena Alanen, Berry Mayall, Priscilla Alderson), psikoloji (Martin Woodhead) gibi çeşitli disiplinlerle ilişkilidir. Aynı zamanda çocuklar veya çocuklukla ilgilenen diğer sosyal bilimlerin sosyolojik kavram ve kuramlara ilgisi disiplinlerarasılığı teşvik etmiştir. Dolayısıyla gerek sosyologların Çocukluk Çalışmaları alanına yönelmeleri gerek bu alandaki diğer disiplinlerin sosyolojiye olan ilgisi bağlamında disiplinler arasında *karşılıklık* temelinde bir etkileşim ve iş birliği ortaya çıkmıştır.

Özerk bir çalışma alanı olarak çocukluk sosyolojisi iddiasının Çocukluk Çalışmaları’na evrilmesinin kaynağında çocukluk sosyolojisinin en başından itibaren disiplinlerarası yaklaşımın benimsemesi yatmaktadır. Aslında

disiplinlerarasılık çalışma alanlarının gelişimi ve niteliği bakımından önemli ve çoğunlukla teşvik edilen bir metodolojik yaklaşımdır. Bu yaklaşım çocukluk sosyolojisinde çocukluğa yapısal yaklaşım -çocukluğun toplumun sürekli yapısal unsuru olarak görülmesi- zemininden hareketle teşvik edilmiştir. Çocukluğa yapısal yaklaşımın öncüsü olan Qvortrup, çocukluğun ve onunla ilişkili diğer toplumsal kategorilerin yapısal değişimini takip etmek gerekliliğine işaret etmektedir. Toplumsal kategorilerin karşılıklı ilişkisi içinde farklı çocukluk ve yetişkinlik inşaları ortaya çıkabilir. Bu disiplinlerarası yaklaşımı gerekli kılmaktadır (Qvortrup, 1994: 23).

Disiplinlerarasılık için önce araştırmacının kendi disipliniinde yetkin olması gerekmektedir. Bu bağlamda örneğin disiplinlerarası çocukluk çalışmaları geliştirmek için güçlü bir çocukluk sosyolojisine ihtiyaç vardır. Ancak bu alt disiplinin ‘ana disiplin’ ile güçlü bağlantılar kurmasını ve güçlü bir disiplin kimliği geliştirmesini gerektirmektedir. Böyle olmadığında sorunlar ortaya çıkacaktır (Alanen, 2012: 421). Bu bağlamda çocukluk sosyolojisinin bugün sosyolojideki statü ve meşruiyetine baktığımızda, bu yaklaşımın olumsuz sonuçları olmuştur: Disiplinlerarası yaklaşımın ana akım sosyoloji ile güçlü bağ kurmadan, dolayısıyla güçlü/sağlam bir sosyoloji kimliği geliştirmeden gündeme getirilmesi aralarında kopukluğa yol açmış ve en başından etkileşime girme olasılığını zayıflatmıştır. Sosyolojik odağı belirsizleştiren bu metodolojik tercihin seyrini ve sonucunu Punch’ın (2020: 129) şu tespiti ile somutlaştırmak mümkündür: “Çocukluk Çalışmaları 1980’lerin sonlarında ‘yeni çocukluk sosyolojisi’ olarak başlamıştır. 1990’larda ‘sosyal çocukluk çalışmaları’ olarak tanınmıştır. Daha genişleyen alan şimdi daha yaygın bir şekilde ‘Çocukluk Çalışmaları’ olarak adlandırılmaktadır”. Artık multidisipliner bir karakter taşıyan alan bugün sadece sosyologlar, psikologlar, antropologlar ve tarihçiler değil, iktisatçılar, siyaset bilimciler, coğrafyacilar, felsefeciler tarafından doldurulmaktadır (Alanen, 2012, 419). Bununla ilişkili olarak, üniversitelerde disiplinlerarası araştırma birimleri ve merkezleri geliştirme çabaları çocukluğa yönelik disiplinlerarası yaklaşımın yayılmasına yol açmış; bu çocukluk sosyolojisinin ana sosyolojik kuramsallaştırmayı etkileme olasılığını daha da zayıflatmıştır (Leonard, 2016: 46).

Disiplinlerarası yaklaşımın çocukluk sosyolojindeki uygulamasının bu ‘sorunlu’ karakterinden hareketle, *alternatif* bir yaklaşım ihtiyacı olduğu açıktır. Böyle bir yaklaşım sosyolojinin alt disiplinleri ile kurulan bir ilişkisellik mümkün olabilir. Çocuklukla daha doğrudan bağlantılı olan Feminist sosyoloji, toplumsal cinsiyet çalışmaları, aile sosyolojisi, eğitim sosyolojisi, kuşaklar sosyolojisi gibi alt disiplinler ile kurulan ilişkisellik, çocukluk sosyolojisinin ana akım sosyolojiye eklenmesinde bir imkân olarak değerlendirilebilir. Zira Kuzey Avrupa ülkeleri, İngiltere ve ABD’de feminist ve kültürel çalışmalar; Almanya ve Fransa’da eğitim sosyolojisi alanı çocukluk sosyolojisinin gelişiminde belirleyici olmuştur. Bu araştırma gelenekleri ve bilimsel kültür çocukların sosyolojik olarak çalışılmasına imkân sağlamıştır (Bühler-Niederberger, 2010: 375-376). Bu bağlamda çocukluk sosyologlarının gerek içinden çıktıkları araştırma geleneklerine gerek kuruluş argümanına -çocuklara sosyolojide yer açma- yeniden dikkat yönelmeleri gerekmektedir. Ayrıca daha genelde, ekonomik, politik ve kültürel sosyoloji gibi alt disiplinlerle ilişki kurmak alanın sosyolojideki varlığı bakımından işlevsel olacaktır. Nitekim toplumsal bir olgu olarak çocukluk toplumun ekonomik, politik, kültürel

boyutlarından bağımsız değildir ve onlar çocukluğun toplumsal inşasında çalışır durumda olduğundan dolayı sosyolojik kuramsallaştırmaları dikkate alınmalıdır.

Böyle bir yaklaşımın izini sürdüğümüzde, feminist sosyoloji geleneği ve aile sosyolojisi alanları özelinde örnekler karşımıza çıkmaktadır. Thorne 1987’de yazdığı makalede çocukluk çalışmaları ve kadın çalışmaları arasında açıkça bir bağ kurmuştur. O çocukluk çalışmalarına feminist kuram ve kadınlarla çocuklar arasındaki bağ aracılığıyla yöneldiğini ifade etmiştir (Smith ve Greene, 2014; Thorne, 1987: 100). Thorne (1993) ‘Toplumsal Cinsiyet Oyunu: Okulda Kızlar ve Erkekler (*Gender Play: Girls and Boys in School*)’ adlı çalışmasında çocukların oyunlarını klasik feminist analiz üzerinden incelemiş ve çocukların kendileri için cinsiyetçi rolleri, kavrayışları ve deneyimleri nasıl oluşturduklarını göstermiştir. Ayrıca bu cinsiyetçi kavrayışların bağlamlara göre nasıl farklılaştığını ortaya koymuştur (Shanahan, 2007: 419).

Aile ve eğitim sosyolojisi çalışmalarında çocukluğa yeni yaklaşım - çocukların toplumsal aktörler olarak görülmesi- zaviyesinden bakılabilir. Örneğin aile sosyolojisi alanında boşanma konusu üzerine yapılan bir araştırmada çocuklar toplumsal aktörler olarak görülerek onların boşanma sürecindeki rolü dikkate alınabilir. Bunun bir örneği Çocukluk dergisinin 2003 yılındaki “Boşanma ve Çocukluk Üzerine Yeni Bakış Açıları (*New Perspectives on Childhood and Divorce*)” başlıklı özel sayısında farklı disiplinlerin katkılarıyla ortaya çıkmıştır. Yine eğitim sosyolojisi çalışmalarında çocukları “sosyalleşme nesnelere” veya “geleceğin yetişkinleri” olarak görme anlayışı yerine toplumsal aktörler olarak çocukların yerleştirilmesi çabası içinde olunabilir. Dolayısıyla aslında atılması gereken öncelikli adım, çocukluk sosyolojinin temel kabullerinden olan “toplumsal aktör olarak çocuk” anlayışının diğer alt disiplinlerde karşılık bulmasını ve yerleşmesini sağlamaktır. Bu çabaya karşılık ayrıca diğer alt disiplinlerin çocukların sesine kulak vermeye açık olması önemlidir. Böyle bir etkileşim düzleminde çocukluk sosyolojisi alanında çalışan araştırmacılara daha fazla görev düşmektedir. Buradan hareketle, diğer disiplinlerle kurulan ilişkiyi dikkate almakla birlikte, öncelikli olarak içinden çıktığı sosyoloji gelenekleri başta olmak üzere sosyolojinin diğer alt disiplinleri ile kurulan ilişkiselliğin alanın gelişimi ve statü kazanımı için daha işlevsel bir metodolojik yaklaşım olacağı düşünülmektedir.

Çocukluk sosyolojisinin alt disiplin olarak kurumsallaşmasının temelinde çocukluğun kavramsal özerkliği iddiası yer almaktadır. “Kavramsal özerklik” görüşü Barrie Thorne (1987) tarafından ileri sürülmüştür. Bu görüş hedeflenen grup veya kategori olarak doğrudan çocukluğa odaklanmayı savunmaktadır: Doğrudan çocukluğa odaklanmak ve onu merkeze almak. Çocukların kavramsal olarak özgürleştirilmesi ve kavramsal “eşitlik” in sağlanması statü kazanma çabasıdır (Qvortrup, 1994: 20). Çocukluk üzerine yeni yaklaşımların gelişiminde çocukluğun kavramsal özerkliğinin inşası önemlidir. Bu çocukluğun uzun süredir içinde saklı olduğu aile, okul, refah sistemi gibi kurumsal bağlamlardan ayrı olarak kavramsallaştırılmasına olanak sağlamıştır (Prout, 2002a: 70). Bu bağlamda, çocukluk sosyolojisinin öncelikli görevlerinden biri çocukların toplumsal dünyalarını ailenin dışında genişletmek ve çocukların ve çocukluğun çalışılmasını aile sosyolojisi alanına tabi olmaktan çıkarmak olmuştur (Strandell, 2010: 167). Benzer şekilde çocukları eğitim alanı

dışında daha geniş bağlamlarda çalışarak eğitim sosyolojisi alanına tabi olmaktan çıkarmak buna dahil edilebilir. Dolayısıyla kurumsal özerklik ile analiz birimi olarak çocukların aile sosyolojisi ve eğitim sosyolojisinden ayrılması ve spesifik ve ayrı bir çalışma alanı olarak çocukluk sosyolojisi adı altında örgütlenmesi kastedilmektedir. Bu haliyle aslında çocukluk sosyolojisi, çocukluğun modern kurumları olan aile ve eğitim alanlarından özgürleşmesinin, daha geniş toplumsal alanlara açılmasının bir görünümüdür.

Kavramsal özerklik iddialarının temelinde modern çocukluk anlayışıⁱⁱⁱ yatmaktadır. Modern çocukluk anlayışı çocukluğun yetişkinlikten ayrılığının vurgulanmasıdır. Çocukluğun yetişkinlikten ayrı veya farklı bir varoluş durumu ve yetişkin olma süreci olarak kurulması yetişkin-çocuk dikotomisi/ikiliği üzerinden gerçekleşmiştir (Prout, 2005: 52). Bu ikilik çocukluğa yapısal yaklaşımın temelindeki kategorik anlayışla pekişmiştir. Yapısal yaklaşım, çocukluğun ve yetişkinliğin ayrı kategoriler olarak görüldüğü kategorik anlayışa sahiptir. Çocukluk sosyologları arasında Jens Qvortrup bu yaklaşımı fazlasıyla teşvik etmiştir (Alanen, 2014: 136): “Çocukluk, çocuklar tarafından ortak bir şekilde paylaşılan ve onu diğer toplumsal kategorilerden ayıran görünümlere ilişkin bir gerçekliktir” (Qvortrup, 1993: 121). Bu bağlamda kendini sosyolojinin karşıt dikotomileri içinde kuran çocukluk sosyolojisi modern çocukluğu yetişkinlikten ayrı bir varoluş durumu, spesifik bir form olarak görmüştür. Çocukluk çalışmaları bu modern çocukluk anlayışının bir parçasıdır. Çocukluğun yetişkinlikten ayrılığı fikri, çocukluğun spesifik ayrı bir çalışma alanı olarak kurulmasında belirleyici olmuştur (Prout, 2005: 35).

Bu bağlamda, Çocukluk sosyolojisi toplumun çok spesifik bir görünümünü -çocukların ve yetişkinlerin dünyasındaki bölünmeyi- sunmaktadır. Bu dar bakış açısı dışındaki olaylar göz ardı edilmektedir (King, 2007). Aslında sosyologlar psikologların insan gelişimi bakımından çocukların sosyal doğaya sahip oldukları argümanını eleştirirken çocukluk ve yetişkinlik arasındaki farklılaşma varsayımlarıyla bazen kendileri tuzağa düşmektedir (Brannen ve O’Brein, 1995: 737). Bununla ilişkili olarak Leonard (2016: 45-46) çocukluğun sıklıkla sosyolojinin ana bileşeni olmaktan ziyade ayrı, spesifik, kuramsal ve ampirik araştırma konusu olarak kavrandığından dolayı ana akım sosyolojinin ilgileri ile bütünleşmediğini ileri sürmektedir. Alderson amaçlarının çocukları ana akım sosyolojiye getirmek olmasına rağmen çocukları alt uzmanlık alanları içine hapsettiklerini kabul etmektedir (Smith ve Greene, 2014: 34). Çocukluğun ve çocukların kavramsal özerkliği bağlamında onlar çocukluğun sınırlarını belirleme, çocukların toplumsal, metodolojik ve yasal statüsü ile meşgul olmuşlar; bunu yaparken yetişkin dünyasından uzaklaşmışlardır. Böylece çocukların sosyolojik çalışmaları çoğunlukla çocukları merkeze alan tek yönlü bir metodolojik zeminde gelişmiştir. Bu yetişkin dünyasından izole olmaya yol açan dikotomik yaklaşımın sonucudur. Dolayısıyla kavramsal özerklik pratiğinin çocuk-yetişkin ikiliğine düşmesi - çocukları yetişkin dünyasından ayrı olarak inceleme aslında modern çocukluğun toplumsal tarihi ile ilişkili olarak ortaya çıkmıştır.

Diğer taraftan bazı çocukluk sosyologları özelde sosyolojinin genelde sosyal bilimlerin yetişkin-merkezli olmayı sürdürmelerinin çocukların sosyolojideki yerini sorunlu hale getirdiğini düşünmektedir. Zira Alderson (Smith ve Greene, 2014: 34) ve Punch’a (2020: 129) göre ana akım sosyal bilimler büyük ölçüde yetişkin-merkezli olmayı sürdürmekte ve çocukları göz

ardı etmektedir. Alanen çocukları sosyolojinin merkezine çekmeyi umduklarını fakat sosyolojinin hala yetişkin-merkezli olduğunu ileri sürmektedir (Smith ve Greene, 2014: 25). Bu yetişkin-merkezli araştırma geleneği çocukların sosyolojide çalışılmasını olumsuz yönde etkilemektedir. Ana akım sosyoloji çocuklar veya çocukluk üzerine sosyolojik araştırma yapmayı bütünüyle göz ardı etmektedir. Neredeyse tüm ülkelerde çocuklarla ilgili sosyolojik araştırma ile ana akım sosyoloji arasındaki ilişki zayıftır (Bühler-Niederberger, 2010: 369; 383). Alanen ise, ana akım sosyoloji ile kopukluğun başka bir yönü olarak sosyoloji toplantılarına davet edilmediklerini, onun bir parçası olmadıklarını ve çocukluk üzerine çalışan sosyologların kendi toplantılarını organize ettiklerini ifade etmektedir (Smith ve Greene, 2014: 25). Ayrıca Punch (2020: 129) çocukluk üzerine çalışan araştırmacıların ana akım sosyoloji dergilerine makale gönderdiklerinde, çalışmalarının hakem sürecine gönderilmeden alanda uzman dergiler^{iv} olduğu tavsiyesi ile geri gönderildiğini ileri sürmektedir. Dolayısıyla Priscilla Alderson'ın ifade ettiği gibi çocukluk araştırmacıları sıklıkla 'yetişkin' dünyasına mesafeli dururken, ana akım sosyal bilimler büyük ölçüde yetişkin-merkezli olmayı sürdürmüşler ve çocukları göz ardı etmişlerdir (Smith ve Greene, 2014: 34). Aslında bu Çocukluk Çalışmaları ve ana akım sosyal bilimlerin karşılıklı olarak birbirlerini dışlamalarının sonucudur. Çocukluk sosyolojisinin erken dönem kurumsallaşma pratiğinin sorunsallaşması bunun bir yansımasıdır. Kavramsal özerklik pratiğinin çocuk-yetişkin ikiliğine düşmesi ve ana akım sosyolojinin çocukluğa ve çocuklara yönelik hâlâ sürmekte olan ilgisizliği *karşılıklı olarak* bu kopuşa zemin hazırlamıştır.

Çocukluk sosyolojisinin erken dönem kurumsallaşma pratiğinde sorunsallaşan diğer boyut sosyolojik kuramlarla ilişki kurmadaki 'yetersizlik/zayıflık'tır. Prout'a göre (yeni) çocukluk sosyolojisi sosyolojik söylemde çocukluğa alan açılması yerine çocukluğun karmaşıklığının ve belirsizliğinin üzerine gidilmesini tercih etmiş; daha ziyade çocukluğa dair alanı netleştirmeye çalışmıştır (Prout, 2011: 6). Alanın öncü ve kurucu isimleri yeni alanı kuramsal ve metodolojik olarak belirlemeye çalışmışlardır. Onlar çocukluğun sosyolojik kavramlarla nasıl anlaşılacağı ile meşgul olmuşlardır (Cook, 2018: 7). Onların bazıları ana akım sosyoloji ve sosyal teori ile ilişki kurmada yetersiz kaldıkları öz eleştirisinde bulunmaktadır. Bu eleştiriler çocukluğun çalışılmasında toplumsal yapı odağının eksik kaldığı argümanına dayandırılmaktadır. Alanen sosyolojinin toplumsal yapılar hakkında olduğu halde çocukluğu toplumsal yapılar olmaksızın ortaya koyduklarını ifade etmektedir (Smith ve Greene, 2014: 25). Morrow'a göre çocuklar ve çocukluk hakkında sosyolojik olarak düşünme alanı iyi yapılandırılmasına rağmen çocukların gündelik yaşamlarını şekillendiren ve sınırlandıran toplumsal/yapısal etmenlere; çocuklar ve yetişkinler, çocukluk ve yetişkinlik arasındaki karşılıklı bağımlılıklara; yerel, ulusal ve küresel arasındaki bağlantılara odaklanma yetersizdir (Cook, 2018: 9).

Bu sosyolojik kuramsallaştırma ile kopukluk, aslında bir yönüyle kavramsal özerklik bağlamında ve dikotomik yaklaşım zemininde gelişen çocukları yetişkin dünyasından ayrı olarak inceleme anlayışının sonucudur. Çocukluk sosyologları çocukluğun yapısal koşullar ve toplumsal aktörler olarak kendileri tarafından toplumsal olarak nasıl inşa edildiği konularına odaklanırken yetişkin-merkezli olan sosyolojik kuramsallaştırma ile ilişki kurmayı ve ona eklenmeyi gözden kaçırmışlardır. Onlar sosyolojik teinin temel ve çatı

konusu yapı-fail tartışmalarının kısır döngüsü içinde spesifik sosyolojik kuramsal tartışmalara girememişlerdir. Bu eleştiriler 2000'lerin başlarında özellikle Alanen ve Mayall (2001) tarafından 'kuşaksal düzen' veya 'kuşaksal yapılaşma' kavramları temelinde çocukluk sosyolojisine ilişkisel bağlam atfetme ile aşılmaya çalışılmıştır: Toplumsal aktörler olarak çocuklar toplumsal yapıya entegre bir şekilde incelenmeye çalışılmıştır. Çocukluğun çocuk ve yetişkin pratikleri temelinde yetişkinlikle ilişki içinde inşa edildiği vurgulanmıştır. Böylece kuşak kavramı etrafında şekillenen çocukluğa ilişkisel yaklaşım iddiaları Alanen ve Mayall (2001) öncülüğünde başlamıştır. Sonuç olarak, çocukluğun alanını belirlemeye ve netleştirmeye çalışmak elbette ki öncelikli bir meseledir, fakat paralel olarak sosyolojik kavram ve kuramsallaştırmalarla sosyolojide çocukluğa alan açmak aynı ölçüde önemlidir.

Ayrıca alanda yapılan araştırma sonuçları nadiren sosyal teorideki temel tartışmalar ile açıklanmaktadır. Dolayısıyla çocukluk sosyolojisinin ana akım sosyolojiye ve sosyal teoriye nasıl entegre edileceği sorunu önümüzde durmaktadır. Bu soruna odaklanmak çözüm yolu geliştirmek çocukluk sosyolojisinin önceliklerinden biri olmalıdır. Bu bağlamda Gaitan alanın ortaya çıkmasında temel kuramsal dinamik olan *sosyalleşme kuramına* geri dönmeyi önermektedir. Zira sosyalleşme hala ana akım sosyolojinin önemli kavramlarından biridir. Çocukların sosyalleşmesi aynı zamanda çocukluğun toplumsal inşası alanındadır ve böylece çocukluğun çalışılmasında merkezi bir tema olmalıdır. Çocukluk sosyolojisinde sosyalleşmenin incelenmesine elverişli bazı kavramlar zaten vardır. Yapısal ve ilişkisel bir yaklaşıma imkân sağlayan *kuşak* kavramı bunlardan biridir. Bu kavram çocuklukla çocuklar arasında ampirik bağlantı kurması bakımından yapısaldır; kuşaklararası mukayeseleri, süreklilikleri ve kırılmaları tespit etmesi bakımından ilişkiseldir (Bühler-Niederberger, 2010: 383; Gaitan, 2014: 787-788). Prout'a göre de çocukluğa genel sosyal teori ve analizin dışında dar ampirik alan olarak incelemekten kaçınmak önemliydi. Bu bağlamda çocukluğa ilişkisel bir kavram olarak ele almak ve çocukları kuşaksal bakış açısından anlamak önemlidir. Böylece kuşak kavramı sınıf, toplumsal cinsiyet etnisite ile birlikte toplumsal örgütlenmenin bir boyutu olarak görülebilir. Bu bakış kadın çalışmalarından farklı olarak toplumsal cinsiyet çalışmalarında kadınların ve erkeklerin toplumsal cinsiyet ilişkileri sistemi içinde yeniden kavramsallaştırılması gibi çocukların ve yetişkinlerin kuşaklararası ilişkiler sistemi içinde anlaşılmasını teşvik etmektedir (Prout, 2002a: 70-71; Alanen, 2009). İlişkisel yaklaşım dışında sosyolojik kuramsallaştırma ile ilişki kurma çabalarının bazı örneklerine rastlanmaktadır. Örneğin Cook (2008) tüketim kültürü kuramlarına çocukluğa ve çocukları dahil etmeye çalışmıştır. King (2007), Luhmann'ın işlevsel inşacılık kuramını toplumun etkileşimi ve örgütlenmesinde çocuklar ve çocukluk hakkındaki spesifik iletişim sisteminin tanınmasına imkân veren bir araç olarak görmektedir. Özetle, Alanen'in (2012: 421) ifade ettiği gibi eğer ki çocukluk sosyolojisi, sosyolojide tanınmak ve statü kazanmak çabası içerisindeyse genel sosyoloji, sosyoloji kuramları ve araştırmaları ile güçlü bağlantıları gözetmesi ve uygulaması önemlidir.

IV. Sonuç

Çocukluk sosyologlarının son dönemdeki değerlendirmelerine bakıldığında, çocukluğun ve çocukların sosyolojideki yerinin hâlâ sorunlu

olduğuna dair değerlendirmeleri dikkati çekmektedir. Onlara göre çocukluk sosyolojisi gittikçe gelişen bir alt disiplin olmasına rağmen hâlâ ana akım sosyolojinin çerperinde konumlanmaktadır -sosyolojik kuramsallaştırmaya dahil olma ve eklenme başarılı bir şekilde sağlanamamıştır (Smith ve Greene, 2014; Zeiher, 2010: 293; Moran-Ellis, 2010: 196; Bühler-Niederberger, 2010: 383; Dikmen-Özaraslan, 2016: 146-147). Bu sorunun ortaya çıkmasında çocukluk sosyolojisinin erken dönem kurumsallaşma pratiğinin temel eğilimlerinin payı büyüktür. Onlar çocukluk sosyolojisinin ana disiplindeki statü ve meşruiyetini olumsuz yönde etkilemiştir. 1980 öncesinde sosyolojik kuramsallaştırmada çocukluk kavramının görünmezliği ve çocukların yetişkinlerin 'kurban'ları, topluma 'tehdit', sosyalleşme 'nesnelere' olarak görülmelerinden kaynaklanan 'sorunlu' statüleri bu kez erken dönem kurumsallaşma pratiğinin temel eğilimleri üzerinden ana akım sosyolojinin çerperinde konumlanma olarak günümüzde yeniden üretilmiştir. Bu yeniden üretim sürecine ana akım sosyoloji çocukların metodolojik statüsüne 'sorunlu' yaklaşımıyla dahil olmuştur: Analiz birimi olmaları bağlamında çocuklar toplumsal aktörler olarak araştırma öznesi değil de araştırma nesnesi olarak görülmüşlerdir. Dolayısıyla hem çocukluk sosyolojisinin hem sosyolojinin bu tercihleri karşılıklı etkileşim halinde çocukların ve çocukluğun ana akım sosyolojiden soyutlanarak çalışılmasına yol açmıştır. Ayrıca çocuklukla ilgilenen diğer disiplinlerin sosyolojik kavram ve kuramlara ilgisi ve kurucu ve öncü çocukluk sosyologlarının multidisipliner bir akademik arka plana sahip olmaları bu süreci besleyen dinamikler olarak karşımıza çıkmaktadır.

Sonuç olarak, çocukluk sosyologları Çocukluk Çalışmaları'nı esas hatta tek referans alanı haline getirirlerse ve çocukluk araştırmacısı kimliğine öncelik verirlerse, sosyolojide dışlanma ve kendini dışlama riski ile karşı karşıya kalacaklardır (Alanen, 2012: 421). Bu riskle baş etmek için Leonard'ın (2016: 46) belirttiği gibi çocukluk sosyolojisinin kendisini ana akım sosyolojinin çekirdeği olarak kurması ve kabul ettirmesi yolunda adımlar atılmalıdır. Bu bağlamda makalenin çıkarımlarından biri çocukluk sosyolojisinin diğer disiplinlerle ilişki kurmaktan ve Çocukluk Çalışmaları alanında araştırmalarını yürütmekten ziyade sosyolojinin diğer alt disiplinleri ile *alternatif* bir metodolojik yaklaşım geliştirmesinin gerekliliğidir. Bu yaklaşımın temelinde "toplumsal aktör olarak çocuk" anlayışının diğer alt disiplinlerde karşılık bulmasının ve yerleştirilmesinin sağlanması yatmaktadır. Böyle bir yaklaşım sosyoloji disiplini içinde eklektik olma ve tek yönlü (çocuk-odaklı veya yetişkin-odaklı) değil çok yönlü (çocukların ve yetişkinlerin dünyalarının - fikirlerinin ve deneyimlerinin- birlikte dikkate alındığı) bir analizin benimsenmesine karşılık gelmektedir. Çocukluk sosyolojisi sosyolojinin alt disiplini olma iddiası taşıyor ise, diğer disiplinlerden önce sosyolojinin diğer alt disiplinleri ve sosyolojik kuramsallaştırma ile ilişki kurma yoluna gitmelidir. Böylece sosyolojik kuram ve yaklaşımlarla daha güçlü ve belirgin bir ilişki kurularak ana akım sosyolojide konumlanma imkânı doğacaktır. Bu öneri disiplinde içe kapanma veya disiplinlerarasılığa karşıt konumda disiplinler bir anlayışı savunma olarak değerlendirilmemelidir. Aksine ana disiplinde kendine yer açarak güçlü/sağlam bir sosyoloji kimliği geliştirdikten sonra disiplinlerarası yaklaşım için temel oluşturma adımı olarak görülmelidir. Diğer çıkarım, sosyolojik kuramsallaştırmayla sistemli bir şekilde kurulamayan ilişkinin -çocuklukla ve çocuklarla ilgili ampirik araştırmalarda sosyoloji

kuramlarının olmamasının- çocukluğun sosyolojik analizinin her daim yetersiz/zayıf ve eksik kalmasına yol açacağıdır. Dolayısıyla sosyolojinin temel araştırma alanlarına ve metodolojik olarak çocukları bu araştırmalara dahil etme üzerine kafa yormak gerekmektedir. Eşitsizlik, yoksulluk, toplumsal tabakalaşma, boşanma gibi sosyolojinin temel meselelerinde çocukların deneyimlerini ve bakış açılarını dikkate almak böyle bir adım olabilir. Örneğin çocukların deneyimlediği eşitsizlik olgusu çalışılırken toplumsal tabakalaşma kuramları dikkate alınabilir veya toplumsal tabakalaşma üzerine çalışırken çocuklar analiz birimi olarak araştırmaya dahil edilebilir. Ayrıca tartışma kısmında değinildiği gibi çocukluğu ilişkisel bir kavram olarak ele alma temelinde yürütölen bir ilişkisel analiz sosyolojik kuramsallaştırma ile kopukluğun önüne geçebilir. Fakat böyle bir analizde kullanılan kavramsal araçlar üzerine iyi düşünölmelidir. Zira Prout (2005), Oswell (2013) ve (Punch, 2020) kuşak kavramı temelinde yürütölen Alanen'in erken dönem ilişkisel analizlerinin çocuk-yetişkin dikotomisi içine düştüğünü ileri sürmektedirler. Dolayısıyla verimli bir ilişkisel analiz hala dikotomik yaklaşıma düşmeden çocukların dünyası ile yetişkin dünyası arasında daha bütönlüklü ve kapsamlı bir bağ kurmaya ihtiyacı vardır. İlişkisel yaklaşımdaki bu eksiklik kuşak kavramının da ötesinde ilişkisel nitelik taşıyan farklı kavramsal araçlar üzerine düşünmeyi gerektirmektedir.

Çıkar Çatışması Beyanı / Conflicts of Interest Statement:

Çalışmada çıkar çatışması bulunmamaktadır.

There is no conflict of interest in the study.

Maddi Destek / Financial Support:

Bu çalışmada herhangi bir fon veya maddi destekten yararlanılmamıştır.

No funding or financial support was used in this study.

Yazar Katkıları / Contribution Rate of the Authors:

Fikir: FD; Tasarım: FD; Veri Toplama: FD; Kaynak Tarama: FD; Analiz ve Yorum: FD; Makalenin Yazımı: FD.

Idea: FD; Design: FD; Data Collecting: FD; Literature Review: FD; Analysis and Discussion: FD; Writing: FD.

(1) Yazar/yazarlar bu çalışmanın tüm süreçlerinin araştırma ve yayın etiğine uygun olduğunu, etik kurallara ve bilimsel atf gösterme ilkelerine uyduğunu beyan etmiştir. Aksi bir durumda Medeniyet Araştırmaları Dergisi sorumlu değildir.

(1) *The author/authors declared that all processes of this study are in accordance with research and publication ethics, and comply with ethical rules and principles of scientific citation. Otherwise, the Journal of Civilization Studies is not responsible.*

Kaynakça

- Alanen, L., Berry Mayall, B. (Eds.). (2001). *Conceptualizing Child-Adult Relations*. London: RoutledgeFalmer.
- Alanen, L. (2009). Generational Order. In J. Qvortrup, W. A. Corsaro, Michael-Sebastian Honig (Eds.). *The Palgrave Handbook of Childhood Studies*. (pp. 159-174). NY: Palgrave Macmillan.
- Alanen, L. (2012). Disciplinarity, Interdisciplinarity and Childhood Studies. *Childhood*, 19(4), 419-422.

- Alanen, L. (2014). Childhood and Intergenerationality: Toward an Intergenerational Perspective on Child Well-Being. In A. Ben-Arieh, I. Frønes, F. Casas & J. E. Korbin (Eds.), *Handbook of Child Well-Being: Theories, Methods and Policies in Global Perspective* (pp. 131-160). NY: Springer Reference.
- Ariès, P. (1962). *Centuries of Childhood: Social History of Family Life*. (çev. Robert Baldick). New York: Alfred A. Knopf.
- Bass, L., (2007). The Sociology of Children and Youth. In C. D. Bryant ve D. L. Peck (Eds.). *21st Century Sociology: A Reference Handbook* (pp. 140-147). California: Sage Publication.
- Bass, L. (2010). Childhood in Sociology and Society: The US Perspective. *Current Sociology*, 58(2), 335–350.
- Bass, L. E., Kinney, D. A. (2011). Series Background. *Sociological Studies of Children and Youth (The Well-Being, Peer Cultures and Rights of Children)*, 14, xiii.
- Best, J. (1994). Troubling Children: Children and Social Problems. *Troubling Children Studies of Children And Social Problems*. NY: Routledge.
- Brannen, J., O'Brien, M. (1995). Childhood and The Sociological Gaze: Paradigms and Paradoxes. *Sociology*, 29(4), 729-737.
- Buhler-Niederberger, D. (2010). Childhood Sociology in Ten Countries: Current Outcomes and Future Directions. *Current Sociology*, 58(2), 369-384.
- Cook, D. T. (2018). Past, Present and Futures of Childhood Studies: Conversation with Former Editors of Childhood. *Childhood*, 25(1), 6-18.
- Corsaro, W. A. (1993). Interpretive reproduction in children's role play. *Childhood*, 1(2), 64–74.
- Corsaro, W. A. (2005). *The Sociology of Childhood (2th ed.)*. California: Pine Forge Press.
- De Castro, L. R. (2019). The Study of Childhood and Youth in Brazil: Dilemmas and Choices of a 'Southern' Academic, In Silvia H. Koller (Eds.) *Psychology in Brazil: Scientists Making a Difference* (pp. 239-256). Cham: Springer.
- Dikmen-Özarıslan, A. (2016). *Çocuk ve Çocukluk Sosyolojisi*, İstanbul: Resse Kitabevi.
- Fırıncı-Orman, T. (2019). Berry Mayall ile Çocukluk Sosyolojisi Tarihi Kitabı Hakkında Röportaj. *Çocuk ve Medeniyet*, 4(7), 247-253.
- Frønes, I. (1996). "Editorial: The Future in Our Hands?". *Childhood*, 3(4), 427-429.
- Gaitan, L. (2014). Socialization and Childhood in Sociological Theorizing. In A. Ben-Arieh, F. Casas, I. Frønes and Jill E. Korbin (Eds.). *Handbook of Child Well-Being: Theories, Methods and Policies in Global Perspective* (pp. 759-794). London: Springer.
- Huggins, M. K., De Castro, M. M. P. (1996). Exclusion, Civic Invisibility and Impunity As Explanations for Youth Murders in Brazil. *Childhood*, 3(1), 77-98.
- James, A., Prout, A. (2005). *Constructing and Reconstructing Childhood: Contemporary Issues in the Sociological Study of Childhood (2. Baskı)*. Washington DC: Falmer Press.

- James, A. (2000). Yeni Çocukluk Sosyolojisinde Sorunlar, Yaklaşımlar, Pratikler. *Türkiye’de ve Dünyada Değişen Çocukluk*. Emine Gül KAPÇI (Çev.). 3. Ulusal Çocuk Kültürü Kongresi, 16-18 Ekim, Ankara.
- James, A., Jenks, C., Prout, A. (2007). *Theorizing Childhood (7th ed.)*. Cambridge: Polity Press.
- Jenks, C. (1994). Child Abuse in the Postmodern Context: an Issue of Social Identity. *Childhood*, 2(3), 111–121.
- Johnson, B. J. (2001). From The Chicago School to The New Sociology of Children: The Sociology of Children and Childhood in The United States, 1900-1999. In Sandra L. Hofferth ve Timothy J. Owens (Eds.). *Children at the Millenium: Where Have we Come From, Where Are We Going?* (pp. 53-93). Oxford: JAI.
- Johnson, H. B. (2010) Scholars Giving Voice So That Children and Youth Can Speak for Themselves: An Introduction to This Special Volume. *Sociological Studies of Children and Youth (Children and Youth Speak for Themselves)*, 3, xiii-xv.
- Karakoç, Ü. (2015). Modern Çocuk Paradigmasının İflası: Medeniyet Merkezli Çocuk Okuması ile Yeni Bir Dünya Kurabiliriz. *Çocuğa Adanmış Konuşmalar/1: Medeniyet, Çocuk Hakları ve Medya* (Yayımlayan Mustafa Ruhi Şirin). 125-133.
- King, M. (2007). The Sociology of Childhood as Scientific Communication: Observations from a Social Systems Perspective. *Childhood*, 14(2), 193-213.
- Kinney, D., A. (2001). Introduction. In David A. Kinney (Eds.). *Sociological Studies of Children and Youth* (pp. ix-xvi). UK: Emerald Group Publishing.
- Lenzer, Gertrud. (1991). Is There Sufficient Interest to Establish a Sociology of Children?. *ASA Footnotes*, 19(6), 8.
- Leonard, M. (2016). *The Sociology of Children, Childhood and Generation*, London: Sage.
- Mayall, B. (1994). Introduction. *Children’s Childhoods: Observed and Experienced*, London: The Falmer Press.
- Mayall, B. (2013). *A History of the Sociology of Childhood*. London: Institute of Education Press.
- Melton, G. B., Gross-Manos, D., Ben-Arieh, A., Yazykova, E. (2014). The Nature and Scope of Child Research: Learning About Children’s Life. In G. B. Melton, A. Ben-Arieh, J. Cashmore, G. S. Goodman, N. K. Worley (Eds.). *The Sage Handbook of Child Research* (pp. 3-28). London: Sage.
- Moran-Ellis, J. (2010). Reflections on the Sociology of Childhood in the UK. *Current Sociology*, 58(2), 186-205.
- Olutayo, A. O. (1994). Systemic Source of “Working Children” in Africa: the Case of Nigeria. *Childhood*, 2(4), 207–211.
- Oswell, D. (2013). *The Agency of Children: From Family to Global Human Rights*. NY: Cambridge University Press.
- Parton, N. (1995). Book Reviews: Childhood Matters: Social Theory, Practice and Politics. *Critical Social Policy*, 15(44-45), 243-245.

- Prout A. (2002a). Researching Children as Social Actors: an Introduction to the Children 5-16 Programme. *Children & Society*, 16(2), 67-76.
- Prout, A. (2002b). Preface. In R. Edwards (Eds.). *Children, Home and School: Regulation, Autonomy or Connection?* (pp. xi-xii). London: RoutledgeFalmer.
- Prout, A. (2005). *The Future of Childhood: Towards the Interdisciplinary Study of Children*. Oxon: RoutledgeFalmer.
- Prout, A. (2011). Taking a Step Away from Modernity: Reconsidering the New Sociology of Childhood. *Global Studies of Childhood*, 1(1), 4-14.
- Punch, S. (2020). Why Have Generational Orderings Been Marginalised in the Social Sciences Including Childhood Studies?. *Children's Geographies*, 18 (2), 128-140.
- Qvortrup, J. (1993). Societal Position of Childhood: The International Project Childhood as a Social Phenomenon. *Childhood*, 1, 119-124.
- Qvortrup, J. (1994). Childhood Matters: An Introduction. In J. Qvortrup, M. Bardy, G. Sgritta & H. Wintersberger (Eds.), *Childhood Matters: Social Theory, Practice and Politics* (pp. 1-23). Aldershot: Avebury.
- Qvortrup, J., Bardy, M., Sgritta, G., Wintersberger, H. (1994). *Childhood Matters: Social Theory, Practice and Politics*. Aldershot: Avebury.
- Shanahan, S. (2007). Lost and Found: The Sociological Ambivalence Toward Childhood. *The Annual Review of Sociology*, 33, 407-428.
- Sirota, R. (2010). French Childhood Sociology: An Unusual, Minor Topic or Well-Defined Field?. *Current Sociology*, 58(2), 250-271.
- Smith, C., Greene, S. (2014). *Key Thinkers in Childhood Studies*, Bristol: Policy Press.
- Strandell, H. (2010). From Structure-Action to Politics of Childhood: Sociological Childhood Research in Finland. *Current Sociology*, 58(2), 165-185.
- Tarifa, F., Kloep, M. (1996). War Versus Ghosts: Children's Fears in Different Societies. *Childhood*, 3(1), 67-76.
- Thorne, B. (1987). Revisioning Women and Social Change: Where are the Children?. *Gender and Society*, 1(1), 85-109.
- Thorne, B. (1993). *Gender Play: Girls and Boys in School*. New Brunswick: Rutgers University Press.
- Vallone, L. (2008). The Department of Childhood Studies at Rutgers University, Camden (Usa). *History of Education & Children's Literature*, 3(1), 467-469.
- Vanobbergen, B. (2015). Children's Rights and Childhood Studies: From Living Apart Together Towards a Happy Marriage. In Wouter Vandenhoe, Ellen Desmet, Didier Reynaert, Sara Lembrechts (Eds.). *Routledge International Handbook of Children's Rights Studies* (pp. 60-76). London: Routledge.
- Zeijher, H. (2010). Childhood in German Sociology and Society, *Current Sociology*, 58(2), 292-308.
- Zelizer, V. A. (1985). *Pricing the Priceless Child: The Changing Social Value of Children*. New Jersey: Princeton University Press.

ⁱ Jens Qvortrup Allison James gibi çocukluk sosyologlarının görev yaptığı Merkez 1982'de Trondheim şehrindeki Norveç Bilim ve Teknoloji Üniversitesi (Norwegian University of Science and Techonology)'nde kurulmuştur (Melton vd., 2014: 13; Smith ve Greene, 2014).

ⁱⁱ Çocukluk sosyo-grafisi, çocukluk faaliyetleri, dağıtımçı adalet, çocukluğun ekonomisi ve çocukluğun yasal statüsü gibi konuları araştırılmıştır (Mayall, 2013: 20).

ⁱⁱⁱ Çocukluğa bu bakış Fransız Tarihçi Philippe Ariès (1962) tarafından Orta çağda çocukluk fikri olmadığı, çocukluğun modern bir keşif olduğu argümanına dayanmaktadır. Ona göre modern dönemde çocukların özel, farklı bir doğaya sahip oldukları ve bunun onları yetişkinlerden ayırdığına dair farkındalık ortaya çıkmıştır. Modern dönemden önce çocukluk maddi varoluş olarak toplumda vardır, fakat yeni olan çocukluğun bir toplumsal kategori olarak anlaşılmasıdır. Çocukluğun toplumsal kategori olarak anlaşılmasının odağında ise yetişkinlikten ayrılığı bulunmaktadır (Karakoç, 2015: 125).

^{iv} Çocukluğun Coğrafyaları (*Children's Geographies*), Çocukluk (*Childhood*), Çocuklar ve Toplum (*Children & Society*), Küresel Çocukluk Çalışmaları (*Global Studies of Childhood*).